

Uloga oca u ranom djetinjstvu

Pintarić, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:416686>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-27**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

LORENA PINTARIĆ

ZAVRŠNI RAD

**ULOGA OCA U RANOM
DJETINJSTVU**

Zagreb, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Lorena Pintarić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Uloga oca u ranom djetinjstvu

MENTOR: dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić, predavač

Zagreb, rujan 2018.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POJAM, DEFINICIJA I POVIJEST ODGOJA	2
2.1. Pojam i definicija odgoja	2
2.2. Povijest odgoja.....	4
2.2.1. Stari vijek	4
2.2.2. Antička Grčka i Rim	4
2.2.3. Srednji vijek i nakon njega.....	5
2.2.4. Novi vijek.....	5
3. PROMJENE U SHVAĆANJU DJETINJSTVA I VAŽNOSTI OBITELJSKOG ODGOJA	7
4. OBLICI OBITELJI.....	9
4.1. Promjene u shvaćanju obitelji.....	9
4.1.1. Jednoroditeljske obitelji	10
4.1.2. Obitelji s posvojenom djecom.....	11
4.1.3. Homoseksualne obitelji.....	11
5. ULOGA RODITELJA DANAS.....	13
6. ULOGA MAJKE U ODGOJU DJETETA.....	15
7. ULOGA OCA U ODGOJU DJETETA.....	16
7.1. Očeva uključenost u odgoj djeteta	17
7.2. Roditeljski stil oca	18
7.3. Uloga oca u razvoju samopoštovanja kod djeteta.....	19
7.4. Uloga oca u razvoju rodnih uloga kod djeteta	20
7.5. Suvremeni otac	21
8. ZAKLJUČAK	22
LITERATURA	23
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	25

Sažetak

Ovaj se rad bavi pojmom, definicijom te povijesnim pregledom promjena u shvaćanju odgoja i djetinjstva, a prati i različite oblike obitelji čija se struktura promijenila pod različitim utjecajima. Prikazana je i uloga roditelja, nekad i danas, u životu jednog djeteta. Najprije, uloga i sve pozitivne strane imanja majke, a onda je, posebno naglašena uloga oca. Unutar najvažnijeg poglavlja, o ulozi oca u ranom djetinjstvu, nalazi se nekoliko potpoglavlja koja redom objašnjavaju očevu uključenost, kao i različite roditeljske stilove očeva te značaj očeve figure u razvoju samopoštovanja i usvajanju rodni uloga kod djeteta. Na samom kraju nalazi se potpoglavlje koje, najprije, u kratkim crtama govori o mišljenju društva o očevoj ulozi i posljedicama koje je na tu ulogu ostavilo dugogodišnje zanemarivanje iste i u istraživanjima, ali i u svakodnevnom životu. Također, sami kraj rada zadužen je za opis modernog oca koji je aktivno uključen u život obitelji i odgoj vlastitog djeteta. Takav se otac ne zamara podjelom na muško – ženske poslove, prati razvoj djeteta i pokušava odgovoriti na sve njegove potrebe. Odgovoran otac sudjeluje u planiranju začeca, a tijekom cijele trudnoće svojoj partnerici pruža podršku. Suvremeni otac nije više samo hranitelj obitelji i ne vjeruje društvenim uvjerenjima da dijete u svojim prvim mjesecima života treba samo majku, on zna da je jednako važan u djetetovom životu jer, samo su tako, djetetu pruženi idealni uvjeti za zdravi rast i cjelokupan razvoj. Dakle, spomenutim pregledom zaključeno je da se od prvih zajednica, do danas, mnogo toga promijenilo, a da je, nekad pretežito, tradicionalna struktura obitelji prerasla u puno različitih struktura u kojima majka više nije samo domaćica, dok otac zarađuje za obitelj.

Ključne riječi: odgoj, povijest odgoja, obitelj, uloga roditelja, uloga oca u odgoju

Summary

This paper deals with the concept, definition and historical overview of changes in the understanding of education and childhood, and it also monitors different forms of families whose structure has changed. The roles of parents in a child's life, in the past and nowadays, are presented. Firstly, the role and all the positive aspects of having a mother, and then, the role of the father especially. Within the most important chapter on the role of the father in early childhood, there are several sub-chapters that explain father's involvement as well as the different parenting styles of fathers and the importance of father figures in developing self-esteem and adopting gender roles in a child. At the very end there is a subchapter which consists of society's opinions about the father's role. Also, the very end of this work is in charge of describing a modern father who is actively involved in the life of a family and raising his own child. The contemporary father is no longer just a family's financial supporter and does not believe in the social convictions that a child should only have a mother in his first months of life; he knows it is equally important in his child's childhood, and only so, the child is provided with the ideal conditions for healthy growth and overall development. Thus, it is concluded that since the first communities until today a lot has changed, and that the traditional structure of the family has developed into many different structures in which the mother is no longer just a housewife while the father is only the financial supporter.

Keywords: upbringing, the history of education, the family, the role of parents, the role of father in upbringing

1. UVOD

Kao i sve druge promjene u našem društvu, promjene u području odgoja odvijale su se polako i postepeno, pod utjecajem skupnog djelovanja različitih čimbenika. Mnogo se toga promijenilo, od shvaćanja djetinjstva koje se sad smatra zasebnim i vrlo važnim razdobljem u djetetovom odrastanju pa sve do percipiranja uloga jedne majke i oca. Ipak, razgovarajući s nekim ljudima koji su dio naše svakodnevice, često nailazimo na stav kako je upravo majka najpotrebniji roditelj malog djeteta. Brajša (1995.) govori da to vjerovanje proizlazi iz činjenice da majčina uloga i povezanost s djetetom počinje samim začecem, dok otac nema takvu privilegiju. Upravo ta biološka osnova stvara temelje za razmišljanje kako se žena, instiktivno, bolje snalazi u svojoj ulozi te da je sposobna pružiti više brige i nježnosti. I dok se danas smatra da je očeva figura izrazito važna u životu jednog djeteta, tijekom povijesti, otac i njegova uloga veoma su zapostavljeni. Otac je, nekad, bio glava kuće, a njegova je zadaća bila brinuti se o materijalnom stanju obitelji, on je bio zaposleni član obitelji, dok je majka, uglavnom, brinula o kućanstvu i odgoju djece. Snažno utjecanje društvenih promjena, rezultiralo je sve većom potrebom za zaposlenošću žena pa se i podjela poslova, unutar jedne obitelji, morala promijeniti. Emancipacija je tako, u javnosti, probudila veliki interes za očevom ulogom pa se sve više počinje istraživati očev značaj u razvoju, kao i nepovoljni nedostaci njegovog doprinosa (Parke, 1996). U ovom radu, prikazana je povijest odgoja od samih početaka razvoja civilizacije pa sve do danas, zatim, promjene u shvaćanju djetinjstva i uloga unutar obitelji, a posebno je naglašena uloga oca i pozitivan očev utjecaj za cjelokupan razvoj djeteta.

2. POJAM, DEFINICIJA I POVIJEST ODGOJA

Odgoj nije samo jedna od osnovnih društvenih pojava i uvjet za postojanje ljudskog društva, on je i trajna pojava kojom se, na nove generacije, prenose radna iskustva, shvaćanja te običaji starijih društva. Osim te, konzervativne uloge odgoja, postoji i ona revolucionarna uloga koja podrazumijeva mogućnost mlađih generacija da u novim i drugačijim životnim uvjetima stvaraju i doživljavaju nova iskustva te nadograđuju shvaćanja i formiraju naprednije društvene forme.

2.1. Pojam i definicija odgoja

Odgoj se smatra prafenomenom čovjeka i zajednice u kojoj isti živi, a kad ne bi bilo odgoja teško bi bilo zamisliti postojanje čovjeka kao pojedinca jer odgoj je najbitniji uvjet opstanka društva. (Mušanović i Lukaš, 2011). Taj je fenomen društveno uvjetovan pa je i karakter istog promjenjiv, što znači da u pojedinim razdobljima prevladava ili konzervativna ili revolucionarna uloga odgoja, a upravo to ovisi o karakteru društvenog procesa, tj. o promjenama i načinu razvoja civilizacije pa se, sukladno tome, mijenjaju zadaci, ciljevi, poželjne metode odgoja, kao i organizacija te sadržaj (Mušanović i Lukaš, 2011). Najprije se odgoj ostvarivao sudjelovanjem djece u proizvodnom radu odraslih. Razvojem društva, tj. civilizacije počinje preuzimati ulogu u napretku tehnike i kulture pa sve više dobiva na značaju, a tek nakon toga odgoju se pridružuje specifična funkcija. Posljedično tome, zaključuje se da obavljanje istog mora provoditi netko u ime društva, odnosno odgojitelji i učitelji. U takvom procesu društvo i dalje definira sadržaj i cilj odgoja, a odgajanik, kao treća karika u lancu, usvaja ono što mu, posrednik, tj. odgajatelj prenosi. Drugačije rečeno, odgajatelj vrši djelatnost koja je svjesna, namjerna i organizirana te na taj način pomoću društvenih ciljeva i unaprijed određenih sadržaja razvija gledište onog kojeg odgaja, tj. odgajanika. Dakle, odgajanik se rađa bespomoćan i nerazvijen pa mu je pomoć društva, u osamostaljivanju, neophodna i prijekopotrebna (Mušanović i Lukaš, 2011). Odgoj nije samo potreba čovjeka, već kompletnog društva jer apsolutno svaki pojedinac ima pravo na odgoj, dok su zadaća i dužnost okoline da mu isti osigura.

Rast i razvoj individue zahtijeva odgoj u čiji se postupak uključuju djetetova biološka snaga i mogućnost za razvojem, što znači da odgajnik u potpunosti sudjeluje u procesu, najprije svojim rastom i razvojem, a zatim samoodgojem, odnosno, svjesnom aktivnošću kojom usvaja i prihvaća odgojne utjecaje pa ih dalje koristi, postaje samostalan u vlastitom procesu razvoja (Franković, Pregrad i Šimleša, 1963). Vukasović (1994.) govori da odgoj podrazumijeva cjelokupan proces formiranja individue te izgrađivanje i oblikovanje čovjeka zajedno sa svim njegovim tjelesnim, intelektualnim, moralnim, estetskim i radnim osobinama. Autor dalje naglašava da je odgoj izrazito vrijedan u društvenom životu jer svakom čovjeku omogućuje oblikovanje, a osim toga, ima opće i univerzalno, povijesno te individualno značenje. Odgoj određuje svrhovitim složenim procesom unutar kojeg djeluju različiti činitelji, a zbog korištenja mnogobrojnih postupaka i metoda postiže se jedinstvo zadatka i odgojnog cilja, načela i metoda. Bašić (1999.) pak tvrdi da je odgoj zapravo cjelokupan proces razvoja čovjeka kao ljudskog bića te jedan među značajnijim socijalnim čimbenicima u procesu razvoja ljudske osobnosti. Ovaj autor, osim definicije, naglašava važnost razlikovanja intencionalnog od funkcionalnog odgoja, a razlika je u tome što pojam intencionalnog odgoja označava socijalnu djelatnost koja se očituje u namjeri pomaganja i unapređivanja razvoja nekog pojedinca, dok funkcionalni odgoj osim toga podrazumijeva i sve one socijalne djelatnosti kojima primarna svrha nije pedagoška namjera, a svejedno utječu na formiranje ljudske jedinice. Osim toga, odgoj je definiran kao ljudska praksa razvijena prihvaćanjem društveno – kulturnog razvitka, društvenog statusa djeteta i njegovog djetinjstva te društvenu funkciju sukladnu tom statusu. Pojedinaac je taj koji razvija odgovornost kako za osobni tako i za razvoj okoline, tj. zajednice koja ga okružuje te postiže autonomiju, a odgoj je nemoguć ukoliko izostane ta aktivnost koja je najviše naglašena u ovoj definiciji. Dakle, odgoj je usmjereni razvoj čovjeka k određenim ciljevima koji se odvija u konkretnom, a nikako ne u apstraktnom prostoru, što znači da se isti odvija unutar strukturiranog društva jer se upravo u zajednici čovjek razvija u osobu. Svojim ponašanjem pojedinac iskušava i razvija te prihvaća norme pa i uči razlikovati poželjna od nepoželjnih ponašanja, dok se u procesu odgoja razvija svijest te se usvajaju vrijednosti što predstavlja slobodu, tj.

mogućnost izbora, ali i spremnost na preuzimanje odgovornosti s obzirom na ishod prethodno odabranog (Mušanović i Lukaš, 2011).

2.2. Povijest odgoja

Sigurno je da odgoj postoji otkad je i čovjeka, a počeci odgoja primjećuju se još u prazajednicama koje su preživljavale u špiljama loveći svoju hranu golim rukama i primitivnim oruđem. Što znači da od samog svog početka čovjek aktivno djeluje, stječe iskustva, nadograđuje vlastite sposobnosti pa ih prenosi na nove naraštaje, tj. svoje potomke i tako ostvaruje tzv. kontinuitet generacija.

2.2.1. Stari vijek

Sumerane, Indijce, Kineze te narode Perzije, Egipta i Palestine smatramo prvim društvenim zajednicama koje nazivamo kolijevkom kulture i civilizacije jer razvitkom pisma organiziraju tzv. pisarske škole.

2.2.2. Antička Grčka i Rim

U tom razdoblju ustroj države činili su manji gradovi – države s najrazvijenijima Spartom i Atenom koje su razvile dva različita odgojna sustava. Najvažniji cilj odgojnog sustava u Sparti bila je priprema vojnika i njegova spremnost na borbu, a kako bi mogli provoditi isti Vijeće staraca biralo je samo zdravu mušku djecu koja su, onda, do svoje sedme godine života odgajani u vlastitoj obitelji, a nakon toga, do svoje punoljetnosti, obitavali su u odgojnim ustanovama. U tim je ustanovama odgoj bio podijeljen na obrazovna razdoblja, sukladno dječakovim godinama, a općenito se najviše pažnje pridavalo tjelesnom odgoju koji se provodio u vidu gimnastike, hrvanja, itd. Ovaj sustav, osim odgoja muške djece robovlasnika, nije zaboravio ni na djevojčice, što znači da se njih poučavalo vojnim vještinama kako bi mogle braniti grad kad su muškarci bili u bitci, a osim toga, cilj je bio obučiti ih da rađaju zdravu i sposobnu djecu za vojsku.

Atenski je pak odgojni sustav podrazumijevao odgoj djece atenskih žitelja, koje je do sedme godine, u krugu obitelji, odgajao rob. Atenjani su veliku pažnju posvećivali lijepom ponašanju, dok su osmišljavanjem različitih igara htjeli postići razvitak mašte i intelektualnog razvoja. Ovaj je odgojni sustav razlikovao dva tipa škola, škole gramatista u kojima se učilo čitati, pisati i računati te škole kitarista u kojima se djecu poučavalo glazbi.

Spartanske su škole bile državne, a u Ateni privatne i samo su oni iz najbogatijih obitelji mogli nastaviti školovanje u gimnazijama, dok su ostali očevi učili svoju djecu različitim zanatima (Mušanović i Lukaš, 2011).

U samim počecima Rima njegovale su se skromnost i hrabrost te ljubav prema domovini, a osim što su djecu uključivali u sve kućanske poslove, obučavalo ih se i za zemljoradnika. Dolaskom 3. stoljeća i osvajanjem Grčke čiji gradovi postaju kolonije, djecu prestaju odgajati obitelji, već svaka porodica zapošljava po jednu Grkinju koja je onda bila i dojilja i dadilja.

2.2.3. Srednji vijek i nakon njega

Početak ovog razdoblja crkva je predstavljala glavni ideološki oslonac naroda te tako preuzela glavnu ulogu pa ni odgoj i školovanje djece nisu ostali nezahvaćeni. Rani srednji vijek obilježen je propovijedanjem svećenstva koje je govorilo o pokornosti i poslušnosti, a promicala se i važnost discipliniranja djece, nerijetko, uz tjelesno kažnjavanje. Dugo je trajao period potpunog negiranja kulture u okviru čega je kočen svaki pokušaj kreativnosti i slobodoumlja, no veliki se preokret događa upravo pri kraju „mračnog vijeka“ kada se počinju osnivati prva sveučilišta i visoke škole, a dječacima se u obrazovanju pridružuju i ženska djeca. Pod utjecajem svakojakih promjena dolazi do formiranja nove građanske klase koja se glasno bori protiv feudalizma i traži promjene, a počinju njegovati *kult zdravog i aktivnog čovjeka* i ističu važnost zdravlja i tjelesnog odgoja. Pedagoška se načela, karakteristična za humanizam i renesansu, počinju brinuti o djetetu – njegovim interesima i osobinama pa, sukladno tome, razvoju cjelokupne ličnosti, dok se istovremeno zabranjuje strogost, disciplina i kažnjavanje.

2.2.4. Novi vijek

Dolaskom 16. – og stoljeća, osim napretka u znanosti, nastavlja se i sad već tradicija humanog razumijevanja djece i njihovih potreba. U ovom se razdoblju, uz mnogobrojne filozofe, ističe čovjek kojeg se, danas, smatra začetnikom moderne pedagogije. Jan Amos Komensky govori kako je jedan od zadataka odgoja – formiranje čovjeka u cjelini njegova bića, a osim toga, među prvima je koji životni ciklus čovjeka dijeli na razdoblja.

Tako razlikuje djetinjstvo, dječjaštvo, mladenaštvo i zrelost, dok za svako predviđa i potrebno školovanje, tj. materinsku školu (predškolski odgoj), školu materinskog jezika (obavezna za svu djecu), gimnaziju ili latinsku školu te akademiju. Provođenje takvog obrazovanja propisuje nastavnim planom i programom pa uvodi i školski sat, „radni tjedan“ i školsku godinu te podjelu u razrede. Dakle, osim što Komensky prvi spominje i potiče predškolski odgoj, zaslužan je i za organizaciju obrazovanja širom svijeta. Još jedan čovjek obilježava ovo razdoblje i uvelike doprinosi ideji o potrebi predškolskog odgoja. Njemački pedagog Friedrich Fröbel cijeli svoj radni i životni vijek posvećuje predškolskoj pedagogiji te dodatno razrađuje sustav odgoja djece predškolske dobi. Osim što osniva dječje vrtiće, svoje znanje prenosi i tako priprema odgajateljice za rad, a veliku pozornost pridaje dječjoj igri koju smatra prirodnom aktivnosti djeteta s motivom i funkcijom prilagođavanja društvenom životu te govori kako igra predstavlja strast i oblik izražavanja unutrašnjeg svijeta. Fröbel je i kreator didaktičke igre „sistem darova“, odnosno koncepta didaktičkog materijala čiji je smisao u afirmaciji ideje da se materijalima te načinima korištenja istih djeci mogu prenositi najapstraktnije ideje i to mnogo prije nego verbalnim putem (Zaninović, 1988).

3. PROMJENE U SHVAĆANJU DJETINJSTVA I VAŽNOSTI OBITELJSKOG ODGOJA

S obzirom da je društvo pod stalnim utjecajem različitih promjena, ne izostaju ni promjene u području odgoja, kao ni promjene unutar obitelji. Na svaku veliku promjenu čovjek je primoran reagirati prilagodbom te se tako snalaziti u novoj situaciji. Isto je tako i sa strukturom i ulogom obitelji tijekom povijesti. Pojam obitelji poznat je još od pradavnih vremena kada se uz obitelj, jednako kao i danas, vežu mnogobrojne uloge. Neke od najvažnijih su reprodukcija, održavanje urednih odnosa među članovima te osiguravanje ekonomske sigurnosti. (Rosić, Zloković, 2002).

U razdoblju Antike djetinjstvo nije bilo važno samo po sebi, već kao mali dio procesa kojem je glavni cilj stvoriti dobrog građana, a ne izostaje ni napuštanje neželjene djece koja su onda, često, prepuštena strancima. Antička uvjerenja drže do činjenice da je jedina svrha braka reprodukcija, tj. nastavak obiteljske loze, a skrb za dijete bila je zadaća majke dok je očeva uloga vladavina nad „podanicima“, zapravo, članovima svoje obitelji (Bevin, 1972). Dolaskom Srednjeg vijeka i vladavine crkve društvu se plasira ideja o spasenju svakog ljudskog bića. Samim time, djeca dobivaju bolji status, čedomorstvo se strogo kažnjava, a neželjena djeca dobivaju novu priliku u samostanima i sjemeništima. Crkva, ipak, u novom razdoblju ne stvara neke nove kulturne i društvene strukture, već prihvaća one postojeće jer je najbitnije bilo sklopiti brak prema važećim pravilima. Rađanje novog života i dalje je važan cilj ženidbe, a ističe se i važnost ljubavi i odgovornosti oca prema djetetu, dok je žena podređena, ali ne i sluškinja, već ona koja poštuje svojeg muža (Nikolić Jakus, 2016). U humanizmu i renesansi preporod se događa u svim područjima pa tako i u pogledu na dijete i njegovo djetinjstvo. Ovdje se počinju naglašavati djetetove potrebe, kao i činjenica da su djeca budućnost pa u fokus dolazi pravilan odgoj unutar obitelji. Također, u ovom se razdoblju prvi put ističe snažna uloga oca koji je jednako zadužen za rano podučavanje i pružanje ljubavi pa je majka zadužena za njegovanje, a otac za oblikovanje karaktera.

Nakon toga, u 18. stoljeću dolazi do potpunog preokreta - djetinjstvo dobiva na značaju jer se na njega počinje gledati kao na jednu od faza u cjelokupnom životu pojedinca. Dakle, djetinjstvo nije samo priprema za život, ono je poseban i zasebni svijet pa društvo sve više uvažava sposobnost djece za rastom i razvojem. Ovo je stoljeće i vrijeme sve većeg slabljenja patrijarhata te predstavlja početak gubitka svih prijašnjih očevih uloga (Ljubetić, 2006., prema Vinovskis i Frank, 1997). „Tek u 19. stoljeću kao posljedica brojnih povijesnih zbivanja i promjena, žena dobiva prava kao što su to kroz dugo vremensko razdoblje do tada imali isključivo muškarci. Ovo je bila jedna od bitnih promjena i u evoluciji obitelji.“ (Rosić, Zloković, 2002, str. 13). Već krajem istog stoljeća sociolozi su se počeli baviti podjelom rada u društvu pa tako različiti teoretičari različito razmišljaju o istoj, a upravo francuski sociolog Émile Durkheim te njemački mu „kolega“ Friedrich Engels označuju prekretnicu i postavljaju temelj za daljnje teorijske analize vezane uz već spomenutu temu. Dok Durkheim vidi podjelu poslova među spolovima kao model za organsku solidarnost u cjelokupnom društvu (Leutar, 2004). Engels razmatra privatizaciju dijela društvenog rada te ekonomski pritisak na žene u tadašnjem društvu, a nove se analize odnose na djelovanje kao i položaj žene između tržišta rada i svijeta obitelji te propituju fenomen tradicionalnog modela obitelji u kojem je otac – hranitelj i „glava“ kuće, a majka – kućanica čiji je zadatak briga oko djece. Međutim, već u drugoj polovici 20. stoljeća, taj, tradicionalni model obitelji zapada u krizu jer se počinju događati značajne društvene promjene koje nisu mogle zaobići ni ovaj segment društva zato što su, između ostalog, uslužne djelatnosti uznapredovale i tako donijele potrebu za većom zaposlenošću žena. Tako do sad ustaljeni model prerasta u neki novi, tzv. *model dvaju hranitelja*, koji se ne razvija u istoj mjeri u različitim zemljama svijeta. Pa, činjenica da takav model progresivnije napreduje u zemljama koje su bolje razvile obiteljsku politiku (npr. Skandinavske zemlje), uopće ne čudi i predstavlja obavezu svim drugim zemljama, koje to još nisu napravile iz potpuno različitih razloga, da pitanje usklađivanja rada i obiteljskog života promaknu u jedno od važnijih pitanja neke države (Leutar, 2004).

4. OBLICI OBITELJI

Oblike obitelji razlikujemo ovisno o strukturi. Općeprihvaćena i najjednostavnija podjela je na tradicionalne i suvremene obitelji. Tradicionalnu obitelj čine otac, majka, djeca, djedovi i bake te ostatak članova šire obitelji i krvni srodnici, a od suvremene se ona razlikuje u načinu funkcioniranja. Što znači da je u tradicionalnoj obitelji otac „glava kuće“ koji radi i uzdržava obitelj, dok je žena – majka i kućanica. Drugi tip obitelji je suvremeni model funkcioniranja koji je, uglavnom, koncentriran na ženu, muža i njihovu djecu, a nerijetko, danas sve češće, susrećemo i jednoroditeljske, razvedene te homoseksualne obitelji (Rosić i Zloković, 2002).

4.1. Promjene u shvaćanju obitelji

Pojam tradicionalne obitelji ne može se definirati jednoznačno, s jedne strane tradicionalna je obitelj prošlost čija struktura uglavnom više ne postoji zbog polazišta koje ne odgovara suvremenim shvaćanjima, dok s druge strane, tradicionalni konstrukt obitelji njeguje tradiciju i ono što obitelj čini vrstom konstitutivnog elementa (Nimac, 2010). Najvažnija zadaća tradicionalne obitelji, zapravo, je prenošenje obiteljske tradicije na svaku novu generaciju na temelju čega se krvno srodstvo dodatno jača i produbljuje zajedničkim uvjerenjima i simbolima, tj. različitim nematerijalnim elementima. Nedvojbeni je značaj ovog modela, ali danas ovakve obitelji nailaze na mnoga iskušenja pa čak i izumiranje jer „Pripadnici novih naraštaja su promijenili percepciju i očekivanja od obitelji, ali nisu doveli u pitanje i njezinu neposrednu važnost za društvo i pojedinca.“ (Nimac, 2010, str. 33). Nakon promjene gospodarskog, ali i moralnog konteksta društva pojavljuje se nova vrijednost – liberalizam čija je važna posljedica jačanje individualizma i veće slobode izbora. Pod utjecajem spomenutog, najprije se mijenja uloga žene, zatim muškarca pa, na posljetku, i djece što dovodi do velikih promjena u obiteljskom životu (Wilk, 2003., prema Maleš, 2012.). Suvremena obitelj na prvo mjesto stavlja osobni interes, dok opće dobro zapada u drugi plan.

To može značiti da se tradicionalne obiteljske vrijednosti sve više zanemaruju, a muškarci i žene sve više brinu o profesionalnom napretku i ekonomskoj sigurnosti. Suvremeni čovjek zasnivanje bračnog ili sličnog odnosa temelji na svjesnom stupanju u zajednicu u kojoj će životne ciljeve realizirati zajednički, ali uz ostvarivanje temeljnih vrijednosti, tj. slobode i nezavisnosti (Maleš, 2012). Međutim, upravo težnja prema takvim i sličnim vrijednostima može dovesti do sebičnosti pa, samim time, i slabljenju društvenih veza. Zbog toga se članovi obitelji, danas sve više, nalaze između zadovoljavanja vlastitih i obiteljskih potreba pa i ne čudi da mladi sve više odgađaju ulazak u brak jer se radije posvećuju poslu, napredovanju u karijeri i uspjehu u tom području. Osim što ovakav trend rezultira sklapanjem različitih partnerskih i obiteljskih struktura, u konačnici, rezultira i padom nataliteta. U današnje se vrijeme obitelji izrazito razlikuju pa, kad govorimo o definiciji iste, ne možemo pričati samo o krvnom srodstvu i braku kao jednim kriterijima. U takvom pokušaju stavljanja pod istu definiciju zanemaruje se specifičnost svake obiteljske strukture te dolazi do izjednačavanja nečeg potpuno drugačijeg. „Različitost obiteljskih struktura može se promatrati uzimajući u obzir različite kriterije: kroz odnos roditelja i djece (biološka i usvojena djeca), kroz bračni status roditelja (razvedeni, odvojeni, ponovno oženjeni), s obzirom na broj roditelja u obitelji (jednoroditeljske i dvoroditeljske obitelji) i roditeljsku seksualnu orijentaciju (heteroseksualni i homoseksualni parovi).“ (Maleš, 2012., str. 2).

4.1.1. Jednoroditeljske obitelji

Do danas su se razvili mnogobrojni nazivi, tj. sinonimi za ovakve obitelji, a neki od njih su: deficitarna obitelj, razorena obitelj, krnja ili nepotpuna obitelj. Čini se da se danas o samohranim roditeljima priča mnogo, međutim, postoje mnogobrojne teškoće i prepreke s kojima se isti moraju nositi. Nedvojbeno je da jedna osoba proživljava izrazito velik psihički i fizički napor u balansiranju između, uglavnom, samostalnog uzdržavanja svoje obitelji te brige i odgoja djeteta. U svojoj okolini samohrani roditelji, često, doživljavaju neshvaćenost ili, s druge strane, pretjerano sažaljevanje, a dodatni problem može stvarati i poslodavac koji nema razumijevanja i ne pruža podršku. Osim mnogih negativnih, jednoroditeljske obitelji imaju i različite pozitivne strane.

U takvim obiteljima veća je mogućnost za boljim razumijevanjem na relaciji roditelj – dijete, a nerijetko se povećava i dječja odgovornost u smislu pomaganja roditelju, dok se rješenja za probleme pronalaze zajednički (Raboteg - Šarić, Pećnik, Josipović, 2004). Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine¹ u Hrvatskoj je bilo 1,252.052 obitelji, a od toga 12,45% obitelji u kojima s djecom živi majka i samo 2,55% obitelji u kojima je otac skrbnik. Šarić i sur. (2004.) govore da je to tako, ponajprije, zato što se, prilikom razvoda, u samo 10% slučajeva djeca dodjeljuju ocu, a mnoga su istraživanja dokazala da društvo u kojem živimo pokazuje više empatije za samohranu majku nego oca.

4.1.2. Obitelji s posvojenom djecom

Partneri koji biološkim putem ne mogu začeti dijete ili, jednostavno, ne žele, često se odlučuju na posvajanje djece iz domova za nezbrinutu djecu ili pak iz obitelji nižeg ekonomskog statusa koja, iz različitih razloga, neprimjereno odgaja dijete pa je, u tom slučaju, posvojenje bolja opcija (Stevanović, 2000). Prema obiteljskom zakonu u Republici Hrvatskoj, proces posvojenja provodi Centar za socijalnu skrb, dok prije započinjanja postupka, budući posvojitelj predaje zahtjev s izjavom zašto želi posvojenje, tom istom centru. Izrazito je to dugačak, naporan i iscrpljujući proces kojeg prate različiti osjećaji, ali kad mu jednom dođe kraj i dijete stigne u obitelj, zakonski skrbnici osjećaju veliko olakšanje. Međutim, dijete koje se susrelo s mnogobrojnim razočaranjima te je preživjelo nestrukturiranost vlastitog života teško se prilagođava novoj sredini, pogotovo novim roditeljima koji se bore za njegovo povjerenje (Tretnjak, 2013). Važno je takvom djetetu dati dovoljno vremena i prostora za navikavanje na novu okolinu, a najbitnije je da se dijete osjeća sigurno i voljeno, tako će prije stvoriti emocionalnu privrženost sa svojim novim roditeljima.

4.1.3. Homoseksualne obitelji

Na stranu svih društvenih polemika i žustrih rasprava o tome trebaju li osobe istog spola stupati u brak, zajednicu ili neki drugi oblik partnerstva, mnogi postavljaju i pitanje ima li razlike u odgoju djeteta u ovakvim obiteljima.

¹ Državni zavod za statistiku (<https://www.dzs.hr/>)

Danas je takav brak priznat u tek 15 zemalja diljem svijeta, dok je u Hrvatskoj, prema Zakonu o životnom partnerstvu osoba istog spola (2016.), životno partnerstvo definirano kao zajednica obiteljskog života dviju osoba istog spola sklopljena pred nadležnim tijelom u skladu s odredbama istog zakona. Sukladno tome, životno se partnerstvo zasniva na načelima ravnopravnosti, poštovanja, dostojanstva i pomaganja, dok je istovremeno, zabranjen svaki oblik izravne ili neizravne diskriminacije. Prema istom tom zakonu, životni partner roditelja djeteta ima pravo na skrb o djetetu, kao i na odluke vezane uz dijete. Istraživanje pokazuje da uopće ne postoji izravna povezanost između sposobnosti za odgoj ljudskog bića i spolne orijentacije te da ne postoji gotovo nikakva razlika u djetetu kojeg je odgajala heteroseksualna ili homoseksualno orijentirana osoba, osim toga, što su djeca odgajana u homoseksualnim obiteljima često tolerantnija, fleksibilnija i multikulturalnija (Lacroix, 2014).

5. ULOGA RODITELJA DANAS

Sve promjene koje su se dogodile i koje se, još uvijek, događaju nezamislive su našim precima, ali i većini ljudi koji žive sad, u ovom vremenu. Živeći u današnjem društvu, među različitim ljudima, često nailazimo na snažno opiranje novim pojavama u sferi obitelji i odgoja djece, ali te se promjene događaju i ne možemo ih zaustaviti. Prije nekoliko godina društvo se bavilo pitanjima poput razvoda braka pa ponovnog sklapanja istog s nekim drugim partnerom, a intrigantna je bila bilo kakva obiteljska struktura koja nije uključivala ženu, muškarca i njihovu djecu, dok se pitanje o odlasku oca na porodiljni dopust nije ni potezalo. Danas je, pak, u fokusu nešto drugo pa se društvo bavi pitanjem važnosti ravnoteže između karijere i obitelji jedne majke te posljedicama koje isto ima na obitelj, dok se posebno naglašava izjednačavanje rodnih uloga žena i muškaraca u svim područjima pa tako i što se tiče uključenosti u odgoj zajedničkog djeteta (Marinović Jerolimov, 2016). Osim što predstavlja jednu zahtjevnu životnu ulogu, roditeljstvo je sveobuhvatan pojam koji se sastoji od niza aktivnosti i vještina odraslih prilikom skrbi o djetetu. Također, pojam je neodvojiv od nekog prostora i vremena pa je, samim time, pod utjecajem povijesnih događanja, demografskih promjena te kulturnih normi i vrijednosti, obiteljskog razvoja i ustroja te promjena u socijalnoj organizaciji i strukturi, dok ciljevi i zadaće roditeljstva ovise o određenom socijalnom kontekstu i povijesnom trenutku (Ljubetić, 2007). Roditeljstvo je svojevrstan proces koji, od roditelja, traži odgovornost i kontrolu nad vlastitim ponašanjem kako bi se postigla ravnoteža. Onaj roditelj koji je odgovoran razumije i prihvaća vlastito dijete te ima jasan cilj roditeljstva pa se stalno trudi, blagim metodama koje ne ugrožavaju djetetov integritet i osjećaj samopoštovanja, ostvariti zacrtani cilj. S druge strane, odgovoran roditelj poznaje, razumije te prihvaća samog sebe, tj. vlastite potencijale i sve svoje strane (Ljubetić, 2012). Autorica (2012.) ističe da bi svaki roditelj trebao imati cilj koji vodi k podizanju maštovite, odgojene, samosvjesne, samostalne, sigurne, kompetentne i dinamične djece, a imajući na umu taj cilj, roditelj će svojim djelovanjem pomoći djetetu u razvoju nekoliko važnih sposobnosti: vješte uporabe informacija i alata za učenje, uspješnog svladavanja promjena te pozitivnog odnosa prema ljudima.

Nije nova informacija da odnosi iz djetetove najbliže okoline, posebice obitelji, utječu na njegov razvoj pa mnogi stručnjaci zagovaraju sustavnu suradnju roditelja s djecom jer samo tako roditelj prenosi ispravne norme ponašanja te potiče odgovornost svojeg djeteta (Ljubetić, 2012). Dakle, najvažniji su uzor upravo roditelji, koji svakodnevnim ponašanjem imaju veliki utjecaj na djetetovu emocionalnu stabilnost te na način prilagođavanja društvu i životu u istom. U procesu kreiranja pozitivne ličnosti, obitelj pruža razumijevanje i podršku te kontinuirano djeluje s ciljem zadovoljavanja djetetovih potreba jer tako dijete, od svoje najranije dobi, shvaća esencijalne potrebe pa ih prihvaća kao vlastitu obvezu. „Za kvalitetan obiteljski život potrebno je živjeti u skladu s načelima, odgajati osobnim primjerom, biti uzor, koristiti se igrom, navikavati djecu na rad, ne škrtariti s priznanjima, pohvaliti, brinuti se za djecu i biti umjereni i oprezni u kažnjavanju.“ (Rosić, 2005, str. 299)

6. ULOGA MAJKE U ODGOJU DJETETA

U najranijem djetinjstvu, upravo je majka osoba o čijoj skrbi, ljubavi i prihvaćanju ovisi prirodni razvoj djeteta (Rosić, 2005). Nepobitna je činjenica da je majka, u ranoj dobi, najvažnija za formiranje buduće osobnosti, kao i za duševno i tjelesno zdravlje jednog djeteta. Majka je odgojitelj koji voli i mazi te intuitivno poima vlastito dijete koje zahvaljujući njezinoj toplini razvija osjećaj sigurnosti i povjerenja (Vukasović, 1994). U društvu, imenica *majka*, označava osobu koja voli, osjeća, brine, podržava i hrabri te svojem djetetu nudi sve ono za što misli da će mu pomoći u razvoju. Ono što majka pruža najpotrebnije je sredstvo u djetetovom životu, za razvoj budućih emocionalnih mogućnosti koje će se očitovati u cijelom životu čovjeka. Mnoga su istraživanja potvrdila da će dijete u čijem djetinjstvu izostane majčina ljubav često, kasnije, pokazivati znakove psihičkih poremećaja te osjetno zaostajanje, u odnosu na onu djecu kojoj nije uskraćeno isto.

7. ULOGA OCA U ODGOJU DJETETA

Prije je spomenuto da je, upravo, majka najvažnija osoba u životu svakog djeteta. Međutim, još jedna značajna uloga počinje već samim djetetovim začecem, a to je uloga oca čiji je utjecaj u razvoju izrazito bitan. Otac je, jednako kao i majka, roditelj, skrbnik, hranitelj, ali i odgojitelj, učitelj, zaštita i uzor (Lamb i Tamis-Lemonda, 2004). Ova kompleksna i odgovorna uloga preuzima se postepeno, već nakon donošenja odluke o imanju djeteta i nastavlja se tijekom prilagodbe u razdoblju ženine trudnoće. Taj je period obilježen razvojem tjelesne povezanosti između majke i djeteta za koju je otac, isprva, zakinut. Na temelju toga, često se smatra da očeva uključenost nije toliko bitna za razvoj djeteta, a zapravo bi otac trebao aktivno sudjelovati u periodu trudnoće i doživljavati nova iskustva, dok bi majka trebala omogućiti to sudjelovanje (Parke, 1996). Danas se roditelji, sve češće, odlučuju na prisutnost oca na porodu, što znatno pridonosi stvaranju čvršće povezanosti između oca i novorođenčeta, kao i između majke i oca. Posebno se, zadnjih 20 - ak godina, naglašava izravan očev kontakt s djetetom, odmah po rođenju, a ostvaruje se prilikom stavljanja djeteta direktno na kožu, tj. očeva prsa. Dolazak malenog djeteta za svaku je obitelj nova i nepoznata situacija, kakva god prethodna priprema bila pa ne čudi činjenica da se neki snalaze bolje, dok je nekim očevima puno teže u prilagodbi. Također, neki se očevi osjećaju zapostavljeno jer je majka sada cijelim svojim bićem fokusirana na dijete, a kako bi se otklonio takav doživljaj situacije, važno je aktivno uključivanje u brigu oko djetetovih potreba (Santrock, 2000). Iako je dojam da jedino majka razumije djetetove potrebe i da se, samim time, više brine za dijete, većina očeva ne zaostaje u istom, već pokazuju nježnost, brigu i pruža pregršt fizičkih kontakata. Dakle, otac koji u velikoj mjeri ispunjava svoju ulogu, uključen je u život djeteta i zainteresiran. To dokazuje kako je otac, u odgoju, sposoban za potpunu ravnopravnost s majkom, tj. u mogućnosti je prepoznati djetetove potrebe te prikladno reagirati i pokazati osjetljivost za iste. Zanimljivo je da briga o djetetu koja uključuje grljenje, ljubljenje i maženje ocu pomaže u slobodnijem iskazivanju emocija u interakciji s drugim ljudima pa je ispravno reći da je odnos otac – dijete recipročan.

Osim svega navedenog, važno je spomenuti da očeva uspješnost u ostvarivanju uloge na dijete utječe na dva načina, onaj direktan i indirektan. Direktan se utjecaj tiče svih očevih stavova i ponašanja kojima je dijete izloženo, a utjecaj je snažniji ukoliko se očev odnos i međusobne interakcije razlikuju od interakcije s majkom. To ukratko znači da se otac, za razliku od majke, djetetu najčešće obraća svojim uobičajenim načinom govora pa tako izravno utječe na razvoj komunikacijskih vještina. S druge strane, indirektan utjecaj oca očituje se u njegovom utjecaju na druge ljude i socijalne uvjete u djetetovoj okolini. To se, najprije, odnosi na očev emocionalni odnos s majkom i, općenito, funkcioniranje jedne obitelji. Dakle, za dijete je izrazito važan zdrav i dobar obiteljski kontekst, dok su osobine ličnosti samog oca manje važne od karakteristika veze između djeteta i oca jer djetetu je važan emocionalno ispunjen i topao odnos, kao i kvalitetno vrijeme provedeno s ocem, a u prvom planu nije količina zajednički provedenog vremena, već način na koji je to vrijeme provedeno. Istraživanje koje uključuje očeve i njihovo intenzivno sudjelovanje u životu djeteta pokazuje da takva djeca imaju povećane kognitivne sposobnosti, kao i izraženiju empatiju te manje stereotipnog razmišljanja u vezi rodni uloga (Lamb i Tamis-Lemonda, 2004).

7.1. Očeva uključenost u odgoj djeteta

Na stupanj očeve uključenosti utječe međusobna interakcija nekoliko čimbenika. Prvi se čimbenik odnosi na psihološke faktore i podrazumijeva motivaciju i samopouzdanje. Nije čudno da se razina motiviranosti razlikuje kod svakog roditelja, tako i između očeva međusobno, a želju za provođenjem zajedničkog vremena s djetetom često ograničavaju neke druge uloge koje otac mora ispuniti, primjerice obveze na radnom mjestu jer otac je, i dalje, glavni hranitelj obitelji bez obzira na zaposlenost majke (Lamb i Tamis – Lemonda, 2004). Usprkos konstataciji o sve većoj zaposlenosti majka, autori (2004.) tvrde da sudjelovanje očeva u odgoju ne raste ravnomjernom brzinom, što se često događa zbog razmišljanja kako otac nema potrebne vještine za brigu o malom djetetu. Osim što sami očevi misle da će svojim postupcima naštetiti djetetu ili da, pak, ne znaju odgovoriti na njegove potrebe, takvo razmišljanje pospješuju i majke koje vjeruju da ih je priroda predodredila za brigu o djetetu.

Kako bi se prekinuo osjećaj neutemeljenog straha, predlaže se da očevi puno vremena provode u aktivnostima koje će i djetetu i ocu donijeti zadovoljstvo jer time se razvija daljnja potreba za sudjelovanjem u djetetovom odgoju. Drugi čimbenik podrazumijeva djetetov temperament i spol, tj. karakteristike nekog djeteta. Odnos između oca i djeteta recipročan je odnos u kojem snažnu ulogu ima djetetov temperament i karakteristike ponašanja koje utječu na očevu reakciju. Osim toga, Parke (1996.) smatra da većina očeva pokazuje veći interes za mušku djecu i skloniji su razvijanju fizičkih i intelektualnih sposobnosti kod dječaka, dok kod djevojčica češće iskazuju fizičku bliskost i nježnost te svoj odgoj usmjeruju na razvoj ženstvenosti. Treći je čimbenik socijalna podrška koja se odnosi na interakciju između oca i djeteta s majkom kao i ostalim članovima obitelji te drugim osobama iz djetetovog okruženja, dok najvažniji utjecaj ima odnos oca i majke. Utjecaj kulture i zajednice u kojoj osoba živi četvrti je čimbenik u razvoju razine uključenosti oca (Lamb i Tamis-Lemonda, 2004), a jedan od čimbenika koji također uvjetuje uključenost je očeva obrazovna razina jer se visokoobrazovani očevi više uključuju u život svoje obitelji od očeva čiji je stupanj obrazovanja niži (Arendell, 1991).

7.2. Roditeljski stil oca

Santrock (2000.) govori da očevi djeci pristupaju na potpuno drugačiji način od majki. Dok majka u razvoju koristi različite načine i preferira igru u kojoj privlači djetetovu pažnju pa mu pokazuje igračke, otac, uglavnom, koristi razigrani pristup u kojem je manje usmjeren na verbalno, a više na fizičku igru s mnogo taktilnih elemenata koja, primjerice, podrazumijeva bacanje u zrak, škakljanje, zagrljaje, a kasnije i različite sportove. Takvim pristupom očevi očekuju brz i intenzivan odgovor djeteta, što im je najčešće i pruženo jer već jako mala djeca reagiraju nasmiješenim licem i široko otvorenim očima. Naizgled male razlike u roditeljskom stilu između oca i majke dovode do stvaranja različitog oblika privrženosti djeteta. Tako će dijete u stresnoj situaciji prije pokazati potrebu za majčinom zaštitom nego očevom (Santrock, 2000). Danas razlikujemo 3 stila očinstva (Arendell, 1997. prema, Klarin, 2004). Prvi stil opisuje oca kao osobu koja zarađuje i koja je zadužena za materijalnu sigurnost obitelji pa je, zbog toga, majčina uloga odgoj djece. Kad govorimo o ovoj ulozi, govorimo o prilično tradicionalnoj ulozi jednog oca i strogoj podjeli uloga unutar obitelji.

Drugi stil očinstva podrazumijeva autonomnog oca koji ne pokazuje nikakvu obvezu prema vlastitoj obitelji i ne osjeća nikakvu odgovornost prema djeci. Takav je otac najčešće nezadovoljan i intimnim i poslovnim životom pa je sklon sreću tražiti u izvanbračnim vezama, a ukoliko to rezultira prekidom dotadašnjeg bračnog odnosa, najčešće potpuno gubi vezu s djecom. Treći tip je „uključeni otac“ koji ravnopravno sudjeluje u odgoju djece te dijeli odgovornost sa suprugom pa posjeduje i emocionalnu, ali i materijalnu odgovornost prema obitelji.

7.3. Uloga oca u razvoju samopoštovanja kod djeteta

Posljednjih se 20 godina mnogo istražuje u području ove teme i sve se više zaključuje da je očeva uloga neizbježna prilikom emocionalnog, socijalnog i kognitivnog razvoja djece te da je očevu ulogu važno proučavati zasebno od majčine uloge. Klarin (2004.) navodi mnogobrojne primjere istraživanja koja su pokazala da bliska veza s majkom i ocem u velikoj mjeri uvjetuje djetetovo psihološko zdravlje, dok su pozitivna privrženost i pozitivna iskustva u interakciji s roditeljima povezana sa zadovoljstvom samim sobom i kvalitetom ostalih interpersonalnih odnosa. Također, pozitivno obiteljsko ozračje u kojemu otac dijeli roditeljsku odgovornost povoljno utječe na djetetov razvoj samopoštovanja, spolni identitet te razvitak različitih kompetencija, dok su česti konflikti između oca i djeteta povezani s nižom razinom samopoštovanja (Lamb, 1997). Također, Coopersmith (1967.) iznosi da znatno niže samopoštovanje imaju oni dječaci čiji očevi nisu bili uključeni u njihov odgoj, dok Rosenberg (1965.) dokazuje da adolescenti, čiji su očevi bili odsutni u ranom djetinjstvu, jednako tako imaju nizak stupanj samopoštovanja, a Amato (1986.) u svojem istraživanju zaključuje da je razvoj samopoštovanja kod dječaka i djevojčica u ranijoj dobi povezan s kvalitetom odnosa s ocem, a ne s majkom čiji se utjecaj na razvitak spomenutog očituje tek u adolescentskoj dobi. Na temelju tih istraživanja Klarin (2004.) je, u svom radu, odlučila provjeriti pretpostavku da je odnos djeteta s ocem povezan sa samopoštovanjem te mijenja li se očeva uloga u razvitku samopoštovanja ovisno o spolu djeteta.

S obzirom na dobivene rezultate, autorica je zaključila da se djevojčice ne razlikuju od dječaka u procjeni prihvaćanja i odbijanja, što su mehanizmi koji utječu na ostvarivanje interakcije s ocem te da ona djeca koja odnos s ocem percipiraju kao odnos pun potpore i sigurnosti, imaju bolju sliku o sebi i u privatnom i u socijalnom smislu, za razliku od onih koja u tom odnosu doživljavaju odbijanje pa i kažnjavanje.

7.4. Uloga oca u razvoju rodni uloga kod djeteta

S obzirom da majka provodi više vremena s djetetom, uvriježeno je mišljenje da je ona zaslužna i za razvoj, tj. usvajanje rodni uloga. Međutim, očeva je uloga tu mnogo snažnija, osobito za dječake, kojima otac predstavlja model čije ponašanje promatraju i tako uče što je primjereno za njihov spol. U razvoju rodni uloga kod djevojčica, otac također ima veliki utjecaj jer svojim direktnim ili indirektnim ponašanjem odobrava majku kao odgovarajućeg modela za spolno vezana ponašanja (Santrock, 2000). Dakle, otac je taj kojeg više brine ponaša li mu se dijete u skladu sa svojim spolom te jeli mu kći ženstvena, a sin muževan. Za razliku od majke, čije se ponašanje ne razlikuje ovisno o spolu djeteta, otac će upozoriti dječaka na njegovo ponašanje, ukoliko ono nije u skladu s nekim rodni stereotipom. Santrock (2000.) spominje istraživanja u kojima su razlike između dječaka bez očeva i onih koji odrastaju s očevima jasno vidljive, posebice u razdoblju prije adolescencije te se očituju u vrstama aktivnosti kojima se dječaci bave. Također, ona muška djeca čija ponašanja uvelike odstupaju od dječaka koji su odrasli s ocem, jesu oni koji su očevu figuru izgubili prije navršene pete godine života. Takvi dječaci nisu skloni fizičkim i natjecateljskim aktivnostima, radije biraju crtanje, čitanje ili bavljenje glazbom te su ovisniji o vršnjacima. Međutim, Lamb i Tamis – Lemonda (2002.) ističu da je, za usvajanje rodni uloga kod dječaka, najvažnija kvaliteta odnosa s ocem, a ne očeva muževnost. Što se tiče djevojčica, očeva uloga počinje u najranijoj dobi i nastavlja se u kasnijoj. Istraživanja provedena na grupama djevojčica razvedenih roditelja, odraslih uz oba roditelja te bez oca pokazuju da djevojčice razvedenih roditelja pokazuju veću sklonost prema suprotnom spolu, dok su djevojčice odrasle bez oca pokazivale izrazitu anksioznost ili, barem, sramežljivost u društvu suprotnog spola (Parke, 1996).

7.5. Suvremeni otac

Dugo je vremena, u društvu, prevladavalo mišljenje da je očeva figura sekundarna jer je on, samo, moralna i financijska podrška jednoj majci, a da dijete svoju primarnu privrženost može razviti isključivo s majkom (Newland i Coyl 2010., prema Cvrtnjak i Miljević - Riđički, 2013). Samim time, važnost majke u razvoju djeteta naglašavana je toliko da je svaki djetetov odnos s drugim odraslima postao potpuno neprimjetan i nevažan. Cvrtnjak i Miljević – Riđički (2013.) ističu da većina priručnika koji su nam danas servirani, zapravo, pokazuju kako se nekad gledalo na oca i njegovu ulogu u odgoju djece jer se u njima, najčešće, pokazuje roditeljstvo kao majčina dužnost. Dogodilo se da je uloga oca kao ravnopravnog roditelja zanemarena i u istraživanjima, ali u svakodnevnom životu pa se, sukladno tome, nameće sustav normi koji podrazumijeva da je majčina zadaća briga, njega i skrb oko djece. Također, sve je to rezultiralo manjkom znatiželje za istraživanjem uloge oca, što je neutemeljeno jer očinstvo zaslužuje jednaku pažnju kao i majčinstvo. Ipak, tijekom posljednjeg stoljeća pojam očinstva se promijenio, a već uvriježeni stereotipi počeli su slabiti pa današnji očevi počinju pokazivati napredak s obzirom na prethodnike. Istraživanja tako pokazuju da se kod mlađih muškaraca sve više javlja aktivno uključivanje u život obitelji te odgoj djece, što znači da većina suvremenih muškaraca znatno drži do očinstva (Cvrtnjak i Miljević - Riđički, 2013). U današnjem svijetu, otac je ravnopravni roditeljski partner čije djelovanje zahtjeva izražavanje emocija te brige, zaštite i zanimanja za djetetovu skrb, zdravlje, napredak u razvoju i sl. Uloga emancipiranog oca nije više samo uloga hranitelja i zaštitnika svoje djece i partnerice. Otac se sada shvaća kao cjeloviti roditelj koji ima sposobnost obavljati sve roditeljske funkcije koje se od njega traže (Brajša, 1995). On sudjeluje u svim fazama roditeljstva i tako uživa u čarima jedne od najvažnijih uloga u životu, on, zajedno sa svojom suprugom ili partnericom, planira začecje, kao i rođenje te je uključen u život svojeg djeteta. Svojom aktivnošću, ne dopušta da dijete razvija privrženost samo s majkom, već je važna karika u emocionalno čvrstom timu kojeg čine majka, dijete i otac. Takav otac ne vjeruje u muško – žensku podjelu poslova i svjestan je kako je jednako važan roditelj pa svjesno preuzima ulogu oca te pomaže u razvoju zdravog i cjelovitog ljudskog bića.

8. ZAKLJUČAK

Biti roditelj, najljepša je i najteža životna uloga koja zahtjeva predanost i cjeloživotni rad na sebi, stalno promišljanje te donošenje odluka. Roditeljstvo je briga koja nikada ne prestaje, a obavlja se lakše ako roditelji razumiju potrebu zajedničke odgovornosti za odgoj. Očeva uloga i dalje je nepravedno zapostavljena jer je opterećena patrijarhalnim shvaćanjem obitelji. Usprkos tome, danas se kod istraživača pobudio veliki interes za istraživanjem očeve uloge pa su mnoga istraživanja pokazala neutemeljenost, do sad, rasprostranjenog razmišljanja i dokazala da dijete razvija najraniju privrženost i s ocem te da otac ima sposobnosti i „alate“ kojima postaje kvalitetan utjecaj (Rosić i Zloković, 2002). Također, Cvrtnjak i Miljević - Ridički (2013.) smatraju da se situacija u društvu mijenja na bolje jer se mnogi mladi očevi dobrovoljno i samostalno uključuju u odgoj djeteta, dok je odluka o imanju djeteta zajednička. Dakle, očeva se uloga uključuje već samim začecem pa se nastavlja i u razdoblju trudnoće, a svoj vrhunac doživljava rođenjem djeteta. Otac, u razvoju vlastitog djeteta, utječe na mnoga područja. Njegova je uloga nezamjenjiva jer svojom uključenosti pozitivno utječe na djetetovu dobrobit te zadovoljstvo vlastitim životom. Ona djeca, čiji su očevi uključeni u brigu o njima, bolje se nose u novim, nepoznatim i stresnim situacijama, znatizeljna su i pokazuju veći interes za istraživanjem vlastite okoline. Budući da je interakcija između oca i djeteta obostrana, otac u tom odnosu samo može profitirati. Što znači da mu isti pomaže u slobodnijem iskazivanju emocija prilikom interakcije s drugim ljudima. Uključeni očevi odnos s djetetom percipiraju pozitivnim što doprinosi razvoju samopouzdanja kod njih pa i većom motivacijom i na radnom mjestu, ali i u ispunjavanju uloge cjelokupnog i sposobnog roditelja.

LITERATURA

1. Arendell, T. (1997.) Contemporary parenting, challenges and issues. London: Sage publications.
2. Bevin, A. (1972). Obitelj kroz povijest. Bogoslovska smotra 42(1). 35 - 51
3. Cvrtnjak, I., Miljević - Riđički, R. (2013). Očevi nekad i danas. Život i škola LXI(1). 113-119.
4. Franković, D., Pregrad, Z., Šimleša, P. (1963). Enciklopedijski rječnik pedagogije. Zagreb: Matica Hrvatska.
5. Jurčević Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje 13(4). 122-150.
6. Klarin, M. (2004). Očeva uloga u razvitku samopoštovanja. Napredak, 144(4).442-450.
7. Lacroix, X. (2014). Konfuzija rodova: homoseksualnost, brak, posvajanje. Zagreb: Svijetla točka.
8. Lamb, M. E. (1997). The role of the father in child development. New York: John wiley & Sons.
9. Lamb, M.E., Tamis-Lemonda, C.S. (2004). The role of the father: An introduction. New York: John Wiley & Sons.
10. Leutar, Z. (2004). Žena između svijeta rada i obitelji. Društvena istraživanja 13(6). 1159 - 1177.
11. Ljubetić, M., (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: MALI PROFESOR d.o.o.
12. Ljubetić, M. (2006). Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu. Preuzeto 21.7.2018. s http://www.ffst.unist.hr/images/50013806/Ljubetic_022006.pdf
13. Ljubetić, M. (2012). Nosi li dobre roditelje roda?! Zagreb: Profil.

14. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj* 18(67). 13 - 15.
15. Marinović Jerolimov, D. (2016). Introduction to the thematic issue of the journal on family and changing gender roles. *Revija za socijalnu politiku* 23(3), 315-322.
16. Miljak, A. (1995.) Mjesto i uloga roditelja u suvremenoj (humanističkoj) koncepciji predškolskog odgoja. *Društvena istraživanja* 4(4-5). 601-615.
17. Mušanović, M., Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
18. Nikolić Jakus, Z. (2016). Povijest djetinjstva u srednjem vijeku i povijest emocija. *Historijska istraživanja* 68(2). 377-381.
19. Nimac, D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. *Obnovljeni život* 65(1). 23 - 35.
20. Parke, R. D. (1996). *Fatherhood. The developing child*. London: Harvard University Press.
21. Raboteg - Šarić, Z., Pećnik, N. i Josipović, V. (2004). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: DZZOMM
22. Rosić, V. (2005). *Odgoj - obitelj - škola*. Rijeka: Tagar.
23. Rosić V., Zloković J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade.
24. Santrock, J.W. (2000). *Children*. McGraw-Hill Companies, Inc.
25. Vukasović, A. (1994). *Pedagogija*. Zagreb: Alfa d.d., Hrvatski katolički zbor "MI".
26. *Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola* (2016). Pretraživanje informacija na internetu. 22.7.2018. <https://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>
27. Zaninović, M. (1988). *Opća povijest pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

kojom ja, Lorena Pintarić, studentica Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, smjer Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kao autorica završnog rada s naslovom: Uloga oca u ranom djetinjstvu:

Izjavljujem da sam završni rad izradila samostalno pod mentorstvom dr. sc. Adrijane Višnjić Jevtić, predavač. Tuđe teorije, stavove, spoznaje, zaključke i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u radu, povezala sam s korištenim bibliografskim jedinicama sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.

Studentica:

Lorena Pintarić,

3. godina Ranog i predškolskog

odgoja i obrazovanja
